

tanítók közül 9087-nek még csak érettségije volt s a törvény tilalma dacára 660 oly tanító is működött nyilvános népiskoláknál, kiknek erre semmiféle képesítésük nem volt. Nálunk e tekintetben jobb a helyzet, mert 1911-ben 342 oklevél nélküli osztálytanító működött.

Ausztria ma már közel van az általános iskolakötelezettség *tényleges* megvalósításához. Azok száma, kik iskolát nem látogatnak s e kötelezettség alól felmentést sem nyertek 225.903; ebből Galiciára 202.764 jut, vagyis az ottani tankötelesek 13·2%-a. Utána legtöbb az iskolakerülő Isztriában (13·1%), Triesztben (7·3%): 10 tartományban a be nem iskolázottak aránya az 1%-ot sem éri. A birodalmi átlag 4·6%.

El kell ismernünk, hogy a népoktatásügy terén Ausztria óriási haladást tett. A német és cseh vidékeken már egy évszázaddal ezelőtt alig néhány százalék iskolába nem járó gyermek volt; annál szomorúbb volt a helyzet a délszlávok lakta területeken, hol alig volt iskola s a kárpáti tartományokban, hol pl. 1828-ban 486.000 tanköteles közül csak 58.000 s 1865-ben 611.000 közül 169.000 látogatott iskolát. Azóta a délszlávok beiskolázását sikerült szinte teljesen keresztülvinni (Isztria kivételével); a szegény s elmaradott Bukovinában is jobb a beiskolázás, mint Magyarország legműveltebb vidékén s Galicia, melynek haladását a közoktatásügynek oly sok terén volt alkalmunk megfigyelni, ha utolsónak maradt is, az eltérés közte s a nyugati tartományok közt már nem oly nagy, hogy az eddigi ütemben való előrehaladással két évtized alatt a többit utól nem érhetné. Bizonyos, hogy a birodalmi főváros s a Szudéta-tartományok magas fokon álló kulturáját, mely bátran felveheti a versenyt a világ leggazdagabb s legműveltebb vidékeivel, ma is egy évszázad választja el a keleti s déli területek kincsekben s tudásban egyaránt szegény lakosságától; de az emelkedés legalsóbb lépcsőfokát, melyet a népiskola nyújt, ma már, mondhatjuk valamennyien elérték. Az az Ausztria, melynek zsarnok elnyomásáról annyi hazug vád hangzott el, mint láttuk, határain belül minden népfajt rákényszerített a művelődésre s ezek sokkalta kedvezőbb viszonyok közt élnek és fejlődnek az ő «elnyomása» alatt, mint fajtestvérei a «felszabadító» szomszédos államokban.

BENISCH ARTHUR.

EGYETEMI NEVELÉS ÉS EGYETEMI PÁLYA.

Egyetemi kérdésekkel foglalkozni majdnem minden esetben hálátlan, a legtöbbször meddő és kényes dolog. A szükségszerűség vagy alkalmosszerűség azonban indokolja egyetemi kérdések felszínre vetését is. Az új egyetemek alkalmából a legilletékesebb körökből

nagyon sokféle szempontból reávilágítottak az egyetemmel kapcsolatos kérdésekre, nagyon sok megfontolandó eszme is fölmerült, de az egyetemi nevelés és egyetemi pálya kérdései fölött nyomtalanul siklott el minden vélemény. A két új egyetem kiépítése, tanerőkkel való ellátása miatt azonban lehetetlen ezt a kérdést mellőzni, mert az új intézmények tanáraik révén válnak egyetemmé. De szükséges felvetni e kérdést az új egyetemek nélkül is, mert az egyetem hivatása a nevelést is magában foglalja.

Minden tanítás szükségképpen nevelés is. A kettő szorosan együtt jár még akkor is, ha erre külön nem törekszünk. Amint valamely ismeret befogadására a hallgatóság figyelmét fölhívom, érdeklődését fölkeltem, ezzel már nevelém is őket. Ebben az esetben nevelve tanítok. Ha az átadott ismereteket bizonyos célok szolgálatára csoportosítjuk s ezzel a hallgatóság ténykedését, viselkedését megszabott irányba tovább tereljük, akkor tanítva nevelünk. A kettő között csak árnyalatkülönbségek vannak, de a tanítva nevelés kétségtelenül magasabbrendű tevékenység. A középiskola ezzel be is fejezi hivatását, az egyetemnek azonban még további céljai is vannak. Az egyetem tudást nyújt s ennek alapján különböző hivatásokra készít elő. Ezenfelül azonban az ismeretek továbbművelésére is serkent s igazi hivatása éppen ez. A nyújtott tudással csak alapjait veti meg a tudomány továbbművelésének, de az önálló működésre való előkészítés az egyetemi nevelés feladata.

Amilyen helytelen irányba terelődik egész nemzedékeken fölépülő társadalom megfelelő középiskolai nevelés nélkül, annyira veszedelmes a rendszeres egyetemi nevelés hiánya is. Ha társadalmunk nemzetközi üres szólamok hordozója lesz, ha napról-napra kevesebb érdeklődést mutat a nemzeti életet fenyegető irányzatokkal szemben, akkor joggal a középiskolai nevelést okolhatjuk mindezért. Ha nincs elég szakavatott rendszeresen iskolázott elme, mely a világító torony fényével messze területeket bevilágítva, a vezetésre szorulóakra irányítóan hason és a felvilágításra szorulóknak ismereteket nyújtson, akkor az egyetemi nevelés javítására és fokozására kell gondolnunk.

Nálunk az iskolák és egyetem legjobb igyekezete mellett is a közönség gondolkodását tudományos kérdésekben áltudósok és reklámhajhászok irányítják. Tagadhatatlan, hogy ebben a társadalom vérmérsékletének is nagy szerepe van, mert üres szólamokkal könnyebb megbirkózni mint egy-egy szakszerű magyarázattal, ám nemcsak a társadalomban, hanem tudós vezetőkörünkben is van hiba. Legelőkelőbb tudományos fórumaink, egyesületeink nem tesznek eléggé éles különbségeket komoly szakember és tudományból sportot űző, vagy azt játéknak tekintő egyének között. Nevekkal és adatokkal

lehetne igazolni, hogy komoly tudományos egyesületek nimbuszába burkolózó áltudósok milyen téveszmékkal telítik társadalmunkat s jobbjézésű komoly tudósok közönyösen nézik. Az okozatok mindig az okokra figyelmeztetnek: csakis iskolázott szakemberek nevelése és tudományos társulataink szakszerű zárkózottsága hozhat itt javulást.

Az egyetemi nevelés lényege nem a különböző életpályákra való előkészítésben, hanem a tudomány művelésére hivatott nemzedékek képzésében van. Hogy az egyetem életpályákra szükséges tudást nyújt, az a lényegen semmit sem változtat. Az egyetem csak a tudást nyújtja, de hogy ezt mikép kell a mindennapos szükségleteknek megfelelően apróra váltani, az már nem az egyetem dolga, hanem csakis valamely hozzá-, mellé- vagy alárendelt intézmény földadata lehet. Az egyetem jogtudományt nyújt, de bírót, ügyvédet nem az egyetem képez, hittudományt ad, de papokat nem képez. Bölcsészeti tudományokat is ad, de tanárokat nem képez. Egyedül csak orvosokat képez, de az egyetem szerepe itt is csak a tudomány hirdetésére szorítkozik, az orvosképzést csak a kapcsolatos klinikák eszközlik gyakorlati alapon. Valójában tehát az egyetem csak a szó nemesebb értelmében vett tudományhirdető intézmény nálunk is, mert az életpályákra képesítő, tőle független vagy vele kapcsolatos intézmények ebbéli jellegét nem változtatják meg. Német felfogás szerint «az egyetem tudás által képez». A tudás egymagában azonban még nem elegendő a különböző életpályákon felmerülő kívánalmak kielégítésére. Szükség van még a szerzett ismereteknek az élet szempontjából való rendezésére és azok fölhasználásának begyakorlására is. Ez a begyakorlás azonban nem az egyetem földadata már s mint-hogy az ügyvéd-, orvos- és tanárképzés lényege szükségképpen ebben van, azért ezek sem az egyetem földadatai. Az első kettő ilyen irányban már régen meg van oldva, csak a tanárképzés kísért állandóan egyetemi földadat gyanánt. Pedig az ismeretek megszerzése után vagy azokkal egyidejűleg folyó gyakorlat rendszeresítése itt is előbbre vinné a kérdés végleges megoldását. — *Az egyetem csak a tudást nyujtsa, melynek értékesítése megfelelő mellérendelt intézmény földadata volna, még a hallgatói évek alatt gyakorlatilag és módszertani alapon.*

Az egyetem tulajdonképpeni nevelő szerepe a tanszabadság védelme alatt a tanár hajlamaitól függ. Az egyetemi tanár tudós és tanító egy személyben, anélkül azonban, hogy e nehéz kettős szerep egyik vagy másika előbbrevaló volna. A valóságban azonban egyensúlyt tartani nagyon nehéz; a lelkes tanárt tanítása annyira leköti, hogy tudományos munkájához alig marad idő, viszont a tudós kutatónak teher a tanítás. A nevelés egyik tényezőjét, a tudományos buvárkodásra való lelkesítést, serkentést azonban mindkét esetben megtalál-

juk vagy a tanításban vagy a tudós tanár példájában. Amikor az egyetemi tanár tudományos munkára lelkesít és nevel, a tudomány haladásának folytonosságát biztosítja. Éppen ezért a tanárnak nyújtania kell mindazt, amit a tudomány a legutolsó napokig termelt, mert ellenkező esetben a hallgatók nagy munkatöbblettel járó ismétlésekbe esnek. Ezért kell a tanárnak a kor tudományos színvonalán maradnia.

A tudományos nevelés fárasztó foglalkozás. Napról-napra ellenőrizni, irányítani kell sokszor több ízben is a kezdők munkáját, a vizsgálódás rendszerébe be kell avatni őket s e műveletek közben a tanár úgyszólván saját egyéniségét, lelkét önti a készülő munkába. Ezért van az, hogy egy-egy tanár rendszeres nevelő működésének eredménye gyanánt a vizsgálódásokban úgynevezett «iskola» keletkezik, mely legszebb jutalma a tanár fáradtságos munkájának, örök emléke működésének, ismerve buzgóságának. A tanári működésnek legmagasabbrendű foka ez, mely a szaktudományt önállóan művelő nemzedékek létesítésére vezet. Ebben a szakszerű nevelésben többféle eszköz áll a tanár rendelkezésére, melyeknek mindegyikét föl kell használnia célja elérésének érdekében. A nevelés munkájában három fokot lehet megkülönböztetnünk. Az első az előadásokon való lelkesítés, a tárgy megkedveltetése, az érdeklődés fölkeltése és munkára serkentés. Mindezek egyébként minden tanításnak elemi ismérvei. A következő fok a laboratóriumokban vagy szemináriumokban való foglalkoztatás, ahol különösen a munka kezdetén mindig a kezdők mellett kell lenni, hogy folytonos bátorításokkal és további lelkesítésekkel átsegítsük őket a nehézségeken. A harmadik fok már tisztán egyetemi jellegű, amennyiben az előző fokokon elért és céltudatosan irányított eredmények és vizsgálódások szerzőjének ösztöndíjakkal való jutalmazásában és további serkentésében áll. Ezek az ösztöndíjak kétfélek, ú. m. a tanársegédi szolgálati és a külföldi tanulmányi ösztöndíjak. Az egyetemi szakirányú nevelés betetőzői lévén, ezekkel közelebről is foglalkoznunk kell és pedig a természettudományok szempontjából.

Az egyetemi tanársegédi állások sokféleképpen értelmezett és sokszor vitatott természete a föntebbi megállapításokból könnyen körvonalazható. A fiatal jelesebb szakbúvárok számára a szaktudomány további művelését és szakismereteik tökéletesebbítését elősegíteni hivatott ösztöndíj annak birtokosát az egyetemi tanítás segédmunkásává avatja. Kettős tevékenységre serkent tehát, mert a tudomány továbbművelése mellett az egyetemi nevelés föntebb említett második fokának részesévé is tesz. E kettős hivatás kettős célt is rejt magában: a tudósképzés mellett az egyetemi tanszék méltó betöltésének folytonosságát is biztosítja. Ezek a magasabb szempontok teszik szükségessé, hogy a tanársegéd megválasztása nagy körültekintéssel történjék,

hogy akár a tanítás, akár a tudományos munkálkodás hátrányt ne szenvedjen. Sajnos, a gyakorlatban ezek az elvek nem mindig találnak érvényesülésre, noha a tanársegédi szolgálati szervezet az állások ösztöndíj-jellegű ideiglenes természetével elég módot ad a kiválogatásra.

A szakemberek egyetemi nevelésének további eszközéül a tanulmányi ösztöndíjakat neveztük meg. Ezek kezdve a hallgató-évek általánosabb irányú ösztöndíjaitól a különleges célok elősegítésére adományozott segélyekig igen sokfélék ugyan, de adományozásuk ötletszerű, rendszertelen. A hallgatói ösztöndíjaktól eltekintve a különleges célú ösztöndíjak ugyanis csak olyanok részére adhatók, akik a szakmunkálkodás terén már kimutatták bizonyos fokú reátermettségsüküket. Az ilyeneket azután meg kell tartani a szaktudomány művelése terén, különben a kiadott ösztöndíj nem teremheti meg gyümölcseit. Az egyetemi nevelés szempontjából sokkal hasznosabb tehát egy különleges célzatú ösztöndíj vagy a szakmunkálkodásban már előrehaladott fiatal tudós támogatása, mint a tanulmányainak kezdetén levőknek általános műveltséget célzó kiküldetése. A gyakorlottabb bűvár ugyanis bíráló szemmel vizsgálva a látottakat, nem tart mindent meghonosítandónak itthon, hanem számol a nagyon is fontos különleges viszonyokkal is.

Az egyetemi nevelés ilyen fokait megjárta fiatal szakemberek; akik ismereteiket állami támogatással gyarapították, hasznosítható tökélet képviselnek az egyetemi tanítás szempontjából. Ezekből kell kikerülnie a magántanároknak, akiknek szoros kapcsolatban kell maradniok az egyetemi neveléssel is, a laboratoriumi és szemináriumi munka révén. Nem lehet eléggé hangoztatnunk ezt különösen azért; mert ezek biztosíthatják csak az egyetemi magasabb szellemet, amit a természettudományi szakok egyikén sem lehet ilyen intézetekkel való kapcsolat nélkül elsajátítani. Bár autodidaktikus úton is művelheti magát valaki egyik vagy másik tudomány szak terén, de az egyetem fogalmával szorosan együttjáró szélesebb látókört csak az egyetemi munka közvetlen részesei nyerhetnek.

Az egyetemi nevelés mindeme föltételei nálunk is megvannak; tudatos, rendszeres alkalmazásuk azonban ebben az értelemben csak imitt-amott észlelhető. Ennek hátránya az egyetemi tanszékek betöltésében nyilvánul meg leginkább, amennyiben elaggott tisztés tanárok utódjai gyanánt sokszor egészen fiatal, csaknem kezdő embereket kell kinevezni, mert a versenyképes anyag nem elegendő. Ilyen értelemben uton-utfélen azt tapasztaljuk, hogy csak viszonylagos értékű erőket kapunk, holott föltétlen értékek megközelítése volna kívánatos. Növeli ezeket a hibákat még az is, hogy nincsen egyáltalán semmi olyan támasz vagy mérték, mely az egyetemi tanárság elérésére tekintetbe

vétetnék, amelyhez azután igazodni lehetne. A szokásban levő rendszer alapján lehetetlen még azt is megállapítani, hogy az önálló tudománymívelés esik-e inkább latba vagy a tanítási készség. A kinevezési esetek legtöbbször ugyanis azt a tanulságot adja, hogy leginkább a személyi kérdések az irányadók s az említett minősítések csak másodsorba jönnek számításba.

Mindezekben az állapotokon az egyetemi nevelés rendszeressége és folytonossága segíthet csak, mert csakis így érhetjük el a szakemberek állandó nevelését. Ma az a helyzet, hogy a szakembereink legnagyobb része autodidakta vagy külföldön nevelődött. Az autodidakták egyetemi pályára nem valók, mert az egyetemi tanári hivatás olyan különleges munkakör, mely okvetlenül megkívánja a céltudatos, különleges nevelést csak úgy, mint ahogy minden mesterséget tanulni kell. Mert ha a törvénytörési bíró hosszú működés kúriai bírónak avatja, a jó középiskolai tanárok vagy a gyakorlati szakokon működők csak a legkritikább esetben lesznek jó egyetemi tanárokká. Más légkör, más munkakör! Németországban, a tudósok és tudás országában ezt bizonyítani nem kell; mi még nem jutottunk annyira, hogy a szakpályákra való tudatos nevelés szükségét elismerjük volna. Nálunk az egyetemi tanárok épúgy «kinevezhetők», mint a legtöbb más hivatalnok; ne csodáljuk azután, ha az ilyen kinevezés nem jelent mást a megfelelő fizetési osztályba való jutásnál!

Az egyetemi pályára való előkészítés célját legjobban az egyetemi tanító segédszemélyzet művelésével érhetjük el, feltéve, hogy ezek a főtebb körvonalazott módon jutnak egyetemi működési körbe, vagyis a fiatal szakemberek legkiválóbbjait éri ez a — mint láttuk — ösztöndíjszerű kitüntetés. Kitüntetés, ha ebben az értelemben történik, főként pedig, ha a tanársegéd azzal a biztos reménységgel dolgozhatik, hogy munkája gyümölcsét is élvezheti. A tanársegédi szolgálati szervezet szelleme azt bizonyítja, hogy ez az intézmény valóban a succrescentia-nevelése céljait szolgálja. A tanársegéd kiválasztásának kizárólagos joga a tanárt illeti, azért az állás legtöbbször nem pályázat útján kerül betöltésre, hanem bizalmi kérdés gyanánt kezelik. Igen fontos, hogy erre a bizalmi állásra törekedni ne lehessen, hanem tisztán a szorgalommal és tudományos munkára való törekvéssel lehessen azt kiérdemelni. Fizetése igen szerény, meghatározott előmenetel nincs, nem végleges, hanem két, — illetve adjunktusi állásban három — év lejártával szükség esetén meghosszabbítandó. Ezek a bölcs rendelkezések legjobban szolgálják a succrescentia-nevelés lehetőségeit, amennyiben ha a tanársegéd időközben a beléhelyezett bizalomnak meg nem felelne, könnyen elbocsátható. Az éveken át fölhalmozódó panaszok és sérelmek — sajnos — éppen ezeket a bölcs rendelkezéseket támadják meg,

holott ezek rendeltetésüknek nagyon jól megfelelnek, csak a tanársegédi szolgálat mindkét részen való állandóan helytelen megítélése látja azokat sérelmeseknek. Minthogy ugyanis a szolgálat nem végleges, sem adminisztratív tevékenység, hanem egy jövődő hivatásra való előkészítés célját szolgálja, csakis ilyen szabad elbírálás tárgya lehet. Ez a magasabb cél veszélyeztetve volna akár az állások véglegesítése, akár bármiféle állami státusba való besorozása által. A megbízások lejáratai, illetve a meghosszabbítás szükségessége azok a serkentő elemek itt, melyekre a munkára való nevelésnek szüksége van. A státusba való sorolás emellett még nagyobb veszélyeket is rejt magában. Eltekintve attól, hogy műegyetemi (mérnök-vegyész stb.), orvosi és bölcsészeti (természettudományi) tanársegédek együttesen semmiféle idegen státusba nem sorolhatók, a különböző státusokba való helyezés a technikai nehézségeken kívül különösen a természettudományi szakokon a szakok szerinti specializálódást lehetetlenné tenné, ami a tudományok mai állása szerint és különösen az egyetemi nevelés szempontjából igen károsnak mondható. Ennél a «státusrendezésnél» ugyanis a természettudományi szakok tanársegédei a középiskolai tanári státusba kerülnének, amihez valamennyinek tanári oklevélre volna szüksége. A dolog mai állapotában — igen helyesen — sok tanársegéd egyetemi tanulmányai kezdetétől fogva egy-egy szak művelésére adja magát s bölcsészeti doktorátussal halad tovább pályáján. Ez a specializálódás a tudományok művelése szempontjából előnyös és kívánatos, azért azt nem megakadályozni, hanem még jobban elősegítenünk kell.

Nem időzöm azonban tovább ennél a remélhetőleg soha meg nem születő eszménél, ami azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy a tanársegédek helyzetén semmi javítani való nincs. Az anyagi kérdést sem tartom olyannak, amelynek rendezése minden visszasságot megszüntet ezen a téren, bár a fizetések javítása előnyös volna a gondtalanabb önművelés és tudományos munka szempontjából. *A bajok megszűnését abban látom, ha a tanársegédi intézmény csakugyan a succrescentia-nevelését szolgálja.* Szükséges tehát, hogy a tanársegédek kiszemelése tisztán ebből a szempontból történjék és ne pillanatnyi intézeti és személyi ügyek elintézése vagy adminisztráció legyen a döntő tényező; szükséges, hogy a tanársegéd önművelési munkája minden eszközzel elősegíttessék s hogy külföldi ösztöndijakkal, majd magántanári képesítéssel a szakmunkálkodás és az egyetemi tanítás kereteibe véglegesen bevonassék. Ezek után a tanársegéd (vagy adjunktus) a tanszék üresedésekor annak jogszerű várományosa lehet. Ha mindez bekövetkezik, akkor minden tanársegédi sérelem önként megszűnik s a biztos jövő tudatában időt és áldozatot nem kímélve

szívesen várhat mindenki hosszabb ideig is. Ez a rendszer azonban nálunk még nem eléggé honosodott meg. Ma még a ritkább esetek közé tartozik, hogy egy tanársegéd közvetlenül tanárrá legyen s ha megförténik is, akkor is hátrányban van az egyetemen kívül álló szakemberekkel szemben. Míg ezek ugyanis csaknem mindig közvetlenül rendes tanárok lesznek, addig a tanársegédnek a tanárrá létel ritkán előforduló eseteiben legtöbbször a rendkívüli tanári átmeneti fok jut osztályrészeül.

Főntebb azt mondtuk, hogy az egyetemi tanárságnak semmiféle megállapítható zsinórmértéke nincs. Ezt most a magántanárságra is vonatkoztathatjuk. Ez az intézmény azonkívül, hogy az egyetemi nevelés serkentő eszköze, egyszersmind a tanítás olcsó forrása is. A magántanároknak látszólag nagy száma azt bizonyítja, hogy egyetemünk nem bánnak ugyan szűkkeblűen a magántanárság adományozásával, a szervezeti szabályok azonban sok furcsa kinövésre adtak okot. A minősítés személyi és tárgyi kettős elbírálása a személyi kérdés túlságos kidomborítására vezetett s a tárgyi szempontok igen sokszor csak alárendelt beszámítás alá esnek. A személyi kérdés kiélézése, sőt egyáltalán ennek mindenféle szerepe indokolatlan s a rendszeres egyetemi nevelés mellett teljesen kiküszöbölendő. Akik az intézetek kebelében nevelkedtek és mindvégig ott munkálkodnak a tanár állandó ellenőrzése és irányítása mellett, azok sérelmesnek és jogtalanoknak tarthatják ennek a kérdésnek fölvetését, de bizalmatlanság ez a tanszék tanárával szemben is. Vagyis itt is arra a megállapodásra kell jutnunk, hogy a személyi kérdésnek szerepet juttatni a magántanári képzésben annál kevésbé lehet, mert hiszen az egyébként tudományos készségben megfelelő jelöltek önkéntes segítőerői az egyetemi oktatásnak.

Az egyetemi nevelés sokat emlegetett rendszeressége szükségessé teszi még azt is, hogy a tanszék képviselője irányítóan hasson a magántanárok választott előadási körére s belőlük olyan testületet szervezzen maga körül, amely hivatva van a nagyon széleskörű szak tárgyak tanítási hézagainak kiegészítésére. Erre szükség van különösen nálunk, ahol a magántanári képzés csak kis körre szorítkozik, de Németországban is, ahol bár a képzés csaknem mindig teljes tanszakra vonatkozik, mégis a magántanárok a rendes tanár hirdetett előadásaihoz alkalmazkodva azt mintegy kiegészíteni törekednek. Más helyen és más szempontból ¹ arra az eredményre jutottam, hogy a magántanári képzés teljes tanszakra előnyösebb. Erre az

¹ A német földtani oktatás tanulságai magyar egyetemek szempontjából. Budapesti Szemlé 1912.

eredményre kell jutnunk akkor is, ha a magántanári képesítést az egyetemi szaknevelés betetőzője gyanánt tekintjük. A részlettanulmányokban elmerült fiatal jelöltnek megadjuk ezzel az indítást nagyobb áttekintésre és szakjának általa behatóbban nem művelt részeiben való járatosság szerzésére is.

A munkára serkentett hallgatók között megejtett kiválasztás, a tanársegédi állásnak komoly munkával és tudással való kiérdemelése, a külföldi ösztöndíjjal elősegített továbbképzés, a tanításban magántanári minőségben való részvétel eléggé körvonalazza e succrescentia-nevelés föltételeit, melyeknek helyes és céltudatos alkalmazása esetén a tanszék nem juthat érdemtelennek. Éppen ezért azok, akiket az egyetemi tanításhoz annyi kötelék fűz, méltán megérdemlik e tanári állásra való meghívást, amely voltaképpen a tanszékek betöltésének leghelyesebb formája. Különös, hogy ezzel milyen ritkán él az egyetem, holott a reátermettek nálunk még nincsenek olyan nagy számban, hogy pályázat nélkül is választani ne lehetne köztük; sőt még ha így volna is, arra valók a szakelőadók, — akiknek a rokon szakon levők működését köteleességük ismerni, — hogy kellően tájékozottassák a kart. Ha az egyetemi succrescentia nevelése az itt vázolt keretekben történik, akkor a meghívás nemcsak jog, de köteleesség is. Németországban a tanszékek betöltése túlnyomóan meghívással történik; legjobb bizonyítéka ez annak, hogy a tudományos reátermettséget szavazással eldönteni nem lehet, mert a szavazás mindig csak személyi mozzanatokra vonatkozik.

Fejtegetéseink értelmében a succrescentia mindig egy-egy intézetben belül következnek be ugyan, de ezzel az egyetemek között kívánatos tudományos versengésnek elejét venni nem szabad, még akkor sem, ha ez az intézetben nevelkedett s arra érdemes jelölt mellőzésével járna is. A tanszékek betöltésekor ugyanis csak a tudomány és tanítás szempontjai vehetők tekintetbe és a vidéki egyetemeken működő tanárokat számításon kívül nem lehet hagyni. Szükség van ugyanis a már említett versengésre az egyetemek között, amelyek teljesen egyenrangúak székhelyök és fölszereléseik miatt már eleve sem lehetnek. A fővárosi egyetemnek minden tekintetben vezető helyen kell állania, azért mindenkor a legkiválóbb tanárokat is kell megnyernie. Az egyetemi pálya legnehezebb kérdései előtt állunk azonban abban az esetben, ha a tanszékre valamelyik más egyetem tanára kerül s az intézet egyébként érdemes jelöltje esetleg ennek helyére sem jut. Talán legjobban megoldható ez a kérdés tanári címek adományozásával, ami Németországban igen jól bevált, vagy még inkább a rendkívüli tanári kinevezésekkel. Ez a mai alakjában inkább csak gazdasági célokat szolgál, mintsem határozott célokat az

egyetemi nevelés rendszerében. És sajnos, nálunk a tanárváltozás az intézetben működőkre nézve legtöbbször állásváltozást jelent.

Az egyetemi szaknevelés nehézségeinek, az egyetemi pálya vizsátságainak csak kisebbik részére mutathattunk itt reá. A nevelés folytonosságában, rendszerességében, a tanársegédi intézménynek kizárólag a succrescentia szolgálatában való értelmezésében, a tanszékeknek tárgyi szempontból meghívás útján való betöltésében látjuk azokat az eszközöket, melyek jobban célravezetők ezen a téren. A német példa itt biztos utat jelöl, melyen haladva a számításba jöhető tanerők sokszor nagyon szegényes viszonylagos értéke helyett teljes értékű versenyzőket nyerünk.

VADÁSZ M. ELEMÉR.

A POEHLMANN-FÉLE NYELVTANÍTÓ MÓDSZER.

Az idegen nyelvek tanításának régóta feszegetett kérdését nem lehet megoldottnak tekinteni, pedig már sokan törték rajta a fejüket, nemcsak üzleti haszonra számító kontárok, hanem alapos képzettségű és leleményes nyelvtanárok is. A különböző nemzetek fiai többé-kevésbé mindig rá voltak utalva arra, hogy megtanulják egymás nyelvét, s mivel folyton nagyobb lett a kereslet, nem lehet csodálni, hogy szinte gombamódra keletkeztek az újabbnál újabb módszerek. Elmondhatjuk azonban, hogy módszerek jöttek, módszerek mentek. Mindegyik újnak, eredetinek, természetesnek és legjobbnak vélte és hirdette magát, a nevezetesebbekben csakugyan mindig volt valami új és jó, de azért egyik sem oldotta meg végleg a nyelvtanításnak úgy látszik örök problémáját. Nemrég a direkt módszert üdvözlöttük nagy lelkesedéssel, de ennek a csodatévő erejébe vetett hitünkől is ki kellett lassankint ábrándulnunk. Vérmes reményeink szétfoszlottak, a probléma pedig megmaradt.

Legújabban a német *Poehlmann* próbálkozott meg a nyelvtanítás kérdésének megoldásával. Mint minden módszeralkotó, ő is abban keresi módszerének igazolását, hogy a Poehlmann-féle módszer magában foglalja valamennyi eddigi nyelvtanító módszer előnyeit, azonkívül pedig új jó oldalai is vannak, s így messze fölülmúl minden más gyakorlati nyelvtanító módszert. Poehlmann azzal vádolja az eddigi módszereket, hogy csak összeállították a megtanulandó nyelvi anyagot, s rábízta a tanulóra, hogy tanulja meg, ahogyan tudja; csak azzal törődtek, hogy *mit* kell a tanulóknak megtanulnia, ellenben nem sokat gondoltak avval, *hogyan* lehet a tanulóknak ezt a megtanulandó anyagot kevés fáradsággal s úgy emlékezetébe vésnie, hogy többé el ne felejtse. Poehlmann szerint az eddigi módszerek megalkotói sohasem pillan-